

Motion till riksdagen 2013/14:N215

av **Lise Nordin m.fl. (MP)**

Energieffektivitet och minskad energianvändning

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa ett mål för minskad total energianvändning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa ett system för vita certifikat.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att timmätning av el bör införas i alla hushåll.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att nätavgiften för eldistribution bör slopas och läggas in i det rörliga elpriset.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att stärka energideklarationen.¹
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att anta mål för energieffektivitet i nybyggnation.¹
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen snarast bör ge Boverket i uppdrag att revidera regelverket så att det inte styr mot användning av el för uppvärmning.¹
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda möjligheterna att upprätta en statlig investeringsfond för energieffektivisering av bostäder.

¹ Yrkandena 5–7 hänvisade till CU.

Fel! Okänt namn på

Inledning

Den 22 juni 2011 presenterade EU-kommissionen ett förslag till ett nytt direktiv om energieffektivisering som innehöll en rad åtgärder som föreslogs bli bindande. Efter förhandlingar mellan EU-parlamentet och rådet antogs direktivet under hösten 2012, varpå det trädde i kraft den 4 december 2012.

Det uttryckliga syftet med det nya direktivet är att främja effektivare användning av energi inom unionen. Det innehåller bestämmelser som syftar till att undanröja hinder och övervinna en del av de marknadsmisslyckanden som hindrar effektiv energianvändning.

Direktivet ger medlemsländerna nya och stora möjligheter att utveckla sin energipolitik så att energin används på ett smartare sätt och att energianvändningen därmed kan minskas. En sådan förändring är inte bara bra för konsumenter, näringsliv och industri, utan den är också ett viktigt steg på vägen mot ett hållbart energisystem.

Den billigaste, säkraste och renaste energin är den som inte produceras. Varje kilowattimme som används har konsekvenser, stora eller små beroende på varifrån den kommer. Att använda energi smartare, till exempel genom att byta ljuskällor, ventilation, styrutrustningar och liknande, är därför det i särklass säkraste, snabbaste och mest lönsamma sättet att utveckla energisystemet. För Miljöpartiet de gröna är därför en ökad effektivitet i energianvändningen en prioritet och vårt mål är att användningen av energi minskar även när ekonomin växer.

Det första steget i omdaning av energisystemet är därför att använda energin på ett smart sätt så att den räcker längre. Idag slösar vi svenskar med energi som om det fanns hur mycket som helst, en vana som vi har lagt oss till med genom åren då energin har varit billig. Potentialen för energieffektivisering är stor.

Därför är det beklagligt att regeringen, i sitt förslag till genomförande av direktivet i Sverige, har en mycket defensiv inställning och inte tar vara på de möjligheter som nu öppnar sig. Regeringen petar i mindre frågor medan de stora åtgärder som skulle kunna läggas fram lämnas åt sidan. Detaljerade regler föreslås för individuell mätning och debitering av värme för hushåll fastän det finns stor risk att detta leder till ökad administration samt att fastighetsägaren inte längre har incitament att energieffektivisera byggnadens skal när det är hyresgästen som betalar. Däremot tar regeringen inte tillfället i akt att fastslå ett mål för minskad energianvändning, vilket behövs för att underlätta för EU att nå målet om minskad energianvändning med 20 procent till år 2020.

Det behövs en politik som ger hushåll och företag verktyg för att använda energin smartare. I denna motion presenterar vi sju förslag.

Ett tydligt effektiviseringsmål

Regeringen har valt att anta ett effektiviseringsmått mätt i energiintensitet. Det innebär att användningen av energi per producerad krona i BNP ska minska. Det ska gå åt 20 procent mindre energi för att producera en krona år 2020 än vad som behövdes 2010.

Detta är inte något särskilt radikalt mål, det är den takt som redan sker till följd av teknikutvecklingen. Energimyndigheten förutser i sin prognos, baserad på styrmedel beslutade till och med halvårsskiftet 2008 – alltså innan regeringen la sitt förslag, en energieffektivisering på nära 2 procent årligen fram till 2020.

Alldeles oavsett regeringens förslag kommer alltså energianvändningen i Sverige att effektiviseras med cirka 20 procent. Regeringens mål är att bedriva vad som brukar kallas business as usual.

Eftersom den ekonomiska tillväxten kan antas bli större än regeringens effektiviseringsmål kommer energianvändningen i Sverige år 2020 att vara minst lika stor som idag, kanske högre. Detta ska ställas mot att EU:s mål är att energianvändningen ska minska med 20 procent till år 2020. Målet bedöms idag bli svårt att uppnå till följd av att länder som Sverige inte tänker vidta åtgärder för att minska sin energianvändning.

Miljöpartiet menar att det behövs ett tydligt effektiviseringsmål och stöder EU-kommissionens mål till 2020, vilket innebär att energianvändningen i Sverige skulle minska med cirka 13 procent jämfört med 2005. Om även elanvändningen minskar med lika mycket kommer den 2020 uppgå till 128 terawattimmar (TWh) istället för de 151 TWh som Energimyndigheten anger i sin prognos. Det är en skillnad på 23 TWh, vilket motsvarar ett antal kärnkraftverk och flera tusen vindkraftverk.

På längre sikt blir skillnaden ännu större. Med den effektivisering som Miljöpartiet föreslår fram till 2030 skulle elanvändningen då uppgå till 114 TWh, jämfört med Energimyndighetens 152 TWh, en skillnad på nästan 40 TWh.

Miljöpartiet anser att det är viktigt att fokusera på en minskad energianvändning, inte bara på att användningen ska bli mer effektiv. Effektiviseringsmål är – som framgår ovan – komplexa och resultatet är inte nödvändigtvis en minskad energianvändning. För miljön är det däremot den totala energianvändningen som räknas eftersom den är direkt kopplad till utsläpp av växthusgaser och annan miljöpåverkan.

Sådana mål finns på flera ställen i världen. I Danmark finns till exempel en partiöverskridande överenskommelse om att minska energianvändningen med 2 procent per år.

Miljöpartiet de gröna anser att Sveriges mål för energianvändning bör omformuleras så att det innebär en minskning av energianvändningen i Sverige i absoluta tal, inte bara relativt. Målet bör gå fram till 2020 som är det mållår EU föreslagit för energieffektivisering. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Fel! Okänt namn

Ansvar för smart energianvändning

För att öka effektiviteten i energianvändningen har flera länder infört system som skapar en marknad för energieffektivisering och minskad energianvändning, en sorts ansvar för att energianvändningen ska vara genomtänkt, effektiv och smart. Sådana system finns i Italien, Frankrike, Storbritannien, Danmark och Flandern i Belgien samt i över hälften av USA:s delstater.

Utformningen av systemen för ett sådant ansvar varierar stort, men ofta används så kallade vita elcertifikat. Dessa fungerar ungefär som dagens gröna elcertifikat men syftar till att minska energianvändningen.

I ett system med certifikat måste elleverantörer medverka till att elanvändningen effektiviseras med en viss andel av den mängd el de säljer. Det är valfritt för bolaget om man vill genomföra åtgärderna själv eller köpa intyg – vita certifikat – från andra aktörer som visar att de har minskat energianvändningen. Vilka investeringar, till exempel byte till treglasfönster eller elsnåla vitvaror i hyresfastigheter, som ger rätt till försäljning av vita certifikat bestäms av Energimyndigheten.

Marknaden gör att de billigaste effektiviseringsåtgärderna efterfrågas, vilket ger möjlighet att styra resurserna till de mest kostnadseffektiva besparingsåtgärderna. Ett system med vita elcertifikat är ett mycket pedagogiskt verktyg för att stimulera till minskad elanvändning.

Att införa ett system med ansvar för energinytta har diskuterats länge i Sverige. Tyvärr har Energimyndigheten i en utredning ställt sig negativ till metoden med vita elcertifikat bland annat med följande motivering: ”Sveriges energipolitik bygger på energimarknader där styrmedel syftar till att ta bort marknadsmisslyckanden, exempelvis EU:s handelssystem men också till exempel energimärkning. Vita certifikat syftar inte till att hantera något marknadsmisslyckande som inte redan hanteras av något annat styrmedel.”

Detta påstående är närmast häpnadsväckande. Myndigheten menar alltså att problemet redan hanteras – på ett tillfredsställande sätt får man anta – genom andra styrmedel. Detta går stick i stäv med bedömningar från andra aktörer, till exempel Energieffektiviseringsutredningen. Där slår man fast att potentialen för effektivisering är mycket stor och att effektiviseringar är lönsamma redan på kort sikt för både den enskilde och samhället men att de ändå inte genomförs därför att styrmedel saknas och att de som finns inte fungerar i detta syfte. EU:s direktiv för energieffektivisering förordar nu införande av vita certifikat, men den svenska regeringen har i sitt förslag till genomförande valt det kryphål som säger att man kan välja andra åtgärder, men utan att precisera vilka åtgärder man avser genomföra istället för vita certifikat.

Miljöpartiet anser att Sverige behöver införa ett ansvar för smart energianvändning. Alla internationella erfarenheter visar att ett system med vita certifikat är effektivt och fungerar som drivkraft. Vi menar därför att ett system med vita certifikat skyndsamt bör införas i Sverige. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Inför timmätning av el i alla hushåll

Miljöpartiet är av övertygelsen att människor och företag som får större makt över sin energisituation använder energi klokare och mer sparsamt. Idag har människor i praktiken inga andra möjligheter att reagera på det elpris de erbjuds än att avstå från att använda el. Konkurrensen på marknaden är begränsad, för att uttrycka sig försiktigt, och möjligheterna att kontrollera, eller att ens förstå, sin egen elanvändning är små. Möjligheterna att anpassa sig efter ändrad tillgång och ändrat pris på el är begränsade på grund av utvecklade system för prissättning och prisinformation.

Med elmätare som registrerar elanvändningen timme för timme, i kombination med differentierade elpriser, får elkunderna mycket större möjlighet och motiv att styra sin elanvändning bort från de effekttoppar då elen är som dyrast att producera. Det innebär att energisystemet avlastas och utnyttjas effektivare.

Om elkunderna kunde läsa av sin elmätare och elpriset kontinuerligt skulle många anpassa sin användning av el till tider då elen är billigast. Det skulle få positiva effekter både för konsumenten – som får lägre energianvändning och kostnad – och för samhället, som inte behöver använda lika mycket dyr och smutsig reservkraft eller importerad el.

Att aktiva elkonsumenter nu ges möjligheten att ansöka om timmätning är ett första steg, men regeringens egen bedömning är att detta enbart kommer omfatta ett begränsat antal elkonsumenter. Det som saknas är en plan för hur samtliga hushåll ska kunna få timmätning och debitering. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Slopa nätavgiften

Mellan 10 och 30 procent av hushållens elkostnad utgörs av den fasta nätavgiften, som konsumenterna i praktiken inte kan påverka genom att minska sin elanvändning. Nätavgiften försvagar därför prisincitamentet för energieffektivisering i hushållen. För att få en bättre styrning bör distributionskostnaderna istället bakas in i det elpris elföretagen tar ut av sina kunder. Genom att ha ett rakt elpris utan fasta kostnader blir åtgärder för energieffektivisering i hushållen med en gång lönsammare. En minskad elanvändning minskar också behovet av utbyggd distributionskapacitet, vilket sänker distributionskostnaderna. Det är därför också bra för samhällsekonomin.

Miljöpartiet menar därför att nätavgiften bör slopas och kostnaden integreras i elpriset. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Fel! Okänt namn

Stärk energideklarationen

Det finns stor potential att göra energideklarationen till ett aktivt instrument som ger ordentliga resultat i form av minskad energiförbrukning. Riksrevisionen visar i rapporten ”Energideklarationer – få råd för pengarna” att de flesta deklarerationer inte ger några tillförlitliga råd. En tredjedel görs utan besiktningar och 7 procent ger åtgärdsförslag – men utan att man gjort någon besiktning av fastigheten.

Miljöpartiet ser därför mycket positivt på att Boverket tillsammans med Energimyndigheten och Swedac haft uppdraget att se hur energideklarationerna kan utvecklas och stärkas. Deras arbete har lett fram till att riksdagen under våren 2012 beslutade om krav att energideklarationen ska visas upp för en spekulant innan en byggnad säljs och att besiktningen ska ske på plats när en byggnad energideklarerats.

För att göra energideklarationen till ett viktigt verktyg för energieffektivisering saknas dock de viktigaste förändringarna. För att bli ett effektivt verktyg bör energideklarationen innehålla förslag på åtgärder för minskad energianvändning.

För att en nödvändig energieffektivisering ska uppnås föreslår Miljöpartiet att åtgärdsförslagen ska baseras på varje byggnads verkliga förutsättningar och att man inför ett mål för åtgärdsförslagen om hur det är möjligt att halvera byggnadens energianvändning. Åtgärdsförslagen ska prioritera långsiktighet och effektivitet samt ge ett bättre underlag till köparen.

Många energieffektiviseringsåtgärder är lönsamma men genomförs inte i dag, på grund av både okunskap och bristande intresse hos husägarna. Ett sätt att väcka intresse och sprida kunskap om potentialen i energieffektivisering är att man kopplar ett ekonomiskt incitament – en morot – till att genomföra åtgärdsförslagen i energideklarationen. Miljöpartiet föreslår därför att regeringen ska låta utreda hur man ekonomiskt kan motivera husägare att genomföra de åtgärder som föreslås i energideklarationen.

Skärp byggreglerna

Bostäder och lokaler står för en tredjedel av den totala energianvändningen i Sverige. Väldigt många hushåll betalar onödigt höga el- och värmekostnader eftersom deras hus inte är energieffektiva. Särskilt stora problem finns i de stora bostadsområden som byggdes under 1960- och 70-talet, men även när det gäller många nya hus finns potential att bygga betydligt mer energisnålt.

De hus vi bygger idag ska stå i hundra år. Det betyder att om vi bygger hus som läcker energi idag så får vi dras med det i hundra år framöver. Det kan på kort sikt kosta något mer att bygga ett hus med hög energieffektivitet, men varken bostädernas energiförbrukning eller klimatförändringarna lämpar sig för politisk kortsiktighet. Det viktiga är att den ekonomiska kalkylen går ihop på lite längre sikt.

Om man ser på en byggnad utifrån hela dess livscykel blir det en ren vinst att ställa höga krav på energieffektivitet. Energikostnaderna är redan idag höga och kommer sannolikt att öka än mer framöver.

Byggföretagen, fastighetsägarna, hushållen och ledande kommuner vet detta, men regeringens låga ambitioner bromsar utvecklingen mot ett mer energieffektivt samhälle.

EU har fastslagit en ambition att gå mot ett ”nära-nollenergi-byggande” år 2020. Miljöpartiet delar den visionen. De hus som byggs bör vara det som i branschen går under beteckningen passivhus eller plushus, men regeringen har inte velat anta något sådant mål.

Över 50 kommuner har i dag krav på energieffektivitet som är tuffare än Boverkets krav. Exempelvis kräver Malmö högst 55 kWh/m²/år för byggande på kommunens mark och Göteborgs motsvarande krav ligger på 40–60 kWh. Istället för att välkomna att kommuner går före i arbetet så har regeringen med bostadsminister Stefan Attefall (KD) aviserat att ett förbud kommer att införas för kommuner att ställa skarpare byggkrav. Innan nationella byggregler styr mot den energieffektivaste byggtekniken är det olyckligt att kommuner inte får gå före. Det är tack vare lokala spjutspetsprojekt som byggtekniken utvecklats de senaste årtionden.

Byggbranschen bygger redan idag hus som använder långt mindre energi än vad som är tillåtet enligt regeringens riktlinjer. Miljöpartiet vill därför att det fastställs mål om att de nya hus som byggs från 2020 ska ligga omkring passivhusstandard, det vill säga 45 kWh per kvadratmeter och år för södra klimatzonen och 55 kWh per kvadratmeter och år för den norra klimatzonen. Då skulle branschen få en tydlig signal om åt vilket håll man bör utveckla tekniken och äldre byggtekniker skulle fasas ut. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Styr mot minskad användning av el för värme

När regeringen 2011/12 lade fram sin skrivelse om vägen till nära-nollenergibyggnader påtalade flera remissinstanser att den senaste ändringen av regelverket för krav på energianvändning vid byggnation styr mot ökad elanvändning för uppvärmning. Detta är djupt problematiskt. Regeringens förslag är inte teknikneutralt. Styrningen mot ökad användning av el för uppvärmning kvarstår genom att kravet enbart utgår ifrån köpt energi istället för krav för husets energibehov och vilken värmeförlust som är acceptabel.

Det är förklarligt att elanvändning för uppvärmning gynnades när kärnkraften byggdes ut. Annars hade det varit svårt att hitta konsumenter för den kraftigt ökade elproduktionen. Nu är situationen en annan. Sveriges högsta elförbrukning sker på vintern när det är kallt. Då är också priserna som högst. Pristopparna har väckt irritation hos allmänheten. Hög förbrukning och höga priser vintertid är ett resultat av att vi använder el för uppvärmning. Ökad användning av el för uppvärmning innebär alltså högre pris- och förbrukningstoppar.

Fel! Okänt namn på

Detta innebär också att kapaciteten i både produktions- och distributions-systemet behöver vara större än den annars skulle vara, vilket i sin tur medför ökade kostnader för både företag och privatkunder. Det blir högre priser även för kunder som har fast avgift. Till och med kunder som inte använder el för uppvärmning drabbas av högre fasta kostnader för ett nät med behov av större kapacitet. Det ligger alltså i de flestas intresse att användningen av el för uppvärmning, och därmed förbruknings- och pristopparna, minskar. Ett beroende av el för uppvärmning innebär också en ökad sårbarhet för det enskilda hushållet och samhället om elektriciteten slås ut och byggnaden har dålig isolering. Regeringen bör därför snarast ge Boverket i uppdrag att revidera regelverket så att det inte styr mot användning av el för uppvärmning genom att regelverket utgår ifrån byggnadens värmeförlust istället för köpt energi. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Investeringsfond för bostäder

Med enkla medel såsom isolering, byte av fönster och värmeåtervinning kan vi spara in uppåt hälften av det totala energibehovet för byggnader. Trots att detta faktum är känt och att energieffektivisering dessutom är ekonomiskt gynnsamt, så går den faktiska omställningen inte med den fart den borde. Hittills har effekten av de stimulanser som införts varit blygsam och de riktar sig heller inte nödvändigtvis till de objekt där störst besparing kan uppnås. Vi kan konstatera att stimulanserna inte varit tillräckliga eller är för generella. En smartare, mer effektiv och tydligt riktad modell behövs.

Miljöpartiets förslag på ROT- avdrag riktat mot energisparåtgärder är ett sådant förslag men det kan behöva kompletteras med andra styrmedel för att nå fler objekt. Ett komplement för att skynda på energieffektivisering och samtidigt skapa många jobb inom området är att staten inrättar en investeringsfond. Från denna kan företag som arbetar med energieffektivisering låna för att göra effektiviseringar direkt hos kund mot en avbetalning utifrån den insparade el/värmekostnaden.

Företag kan då söka upp sina kunder och kommer då rimligen att först erbjuda de kunder där störst energieffektivisering kan uppnås, vare sig det är företag, offentlig sektor eller privatpersoner. Ett tänkbart upplägg kan se ut så att kunden får sin lokal eller bostad lågenergianpassad i utbyte mot en avbetalningsplan på 90 procent av den insparade el- och värmekostnaden per år, medan 10 procent av de insparade pengarna går till kunden själv. Avbetalningen styrs utefter aktuellt el/värmepris, på samma sätt som en kreditavbetalning som styrs av aktuell ränta. I takt med att företagaren får in pengar för det utförda arbetet, betalas pengar tillbaka till den statliga investeringsfonden.

En investeringsfond enligt denna princip skulle ge win-win-effekt och inte bara nå de som har råd att investera i energieffektivisering. Förslaget ger på ett effektivt sätt fler jobb och en större marknad inom energi- och miljöteknikområdet, mindre behov av energi och ett lägre resursutnyttjande och dessutom ekonomisk vinst för kund, företag och statskassa.

Fel! Okänt namn på

Miljöpartiet de gröna anser att förutsättningarna av att inrätta en sådan fond bör utredas. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Stockholm den 26 september 2013

Lise Nordin (MP)

Jonas Eriksson (MP)

Peter Rådberg (MP)

Jan Lindholm (MP)

Stina Bergström (MP)

Bodil Ceballos (MP)

Maria Ferm (MP)